

COVID-19 პანდემია, როგორც შესაძლებლობა მეცნიერებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის წარმატებული მომავლის უზრუნველსაყოფად

ქ. მ. ვენჯატ ნარაიანი¹, ჯეიმს უ. ქურანი², უილიამ ჰ. ფოუგი³, როლინსის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის და მედიცინის სკოლა⁴, ემორის უნივერსიტეტი, ატლანტა, აშშ⁵, მაია ვასაძე⁶

¹მედიცინის დოქტორი

²მედიცინის დოქტორი

³საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მაგისტრი

⁶თბილისის თავისუფალი აკადემიის ასისტენტ პროფესორი, მთარგმნელი,

maia.vasadze@freeacademy.edu.ge

ანოტაცია

ამ სტატიაში გამოთქმული იდეები და მოსაზრებები ჩამოყალიბდა ემორის უნივერსიტეტში, მეცნიერებათა, მედიცინისა და ინჟინერიის ეროვნული აკადემიების (NASEM) წევრებს შორის რიგი ორიენტირებული შეხვედრების შედეგად. თანამედროვე მეცნიერული და ტექნოლოგიური მიღწევების მიუხედავად, COVID-19 პანდემიაზე რეაგირებამ აშკარად გამოავლინა დაუცველობა საზოგადოებაში და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დაწესებულებების ნაკლოვანებები მთელ მსოფლიოში. ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციებისა და სააგენტოებისათვის პანდემია გახდა გამოწვევა, რომელთან გამკლავებისთვის უმნიშვნელოვანესია გამოვლენილი ნაკლოვანებების იდენტიფიცირება და სტრატეგიების შემუშავება პანდემიის მიღმა უკეთესი და უფრო დაცული მომავლისთვის.

საკვანძო სიტყვები: პანდემია, გამოწვევები, შესაძლებლობები, საზოგადოებრივი ჯანდაცვა, მეცნიერება, სამეცნიერო დამოუკიდებლობა, კომუნიკაცია, გლობალური თანამშრომლობა.

კაცობრიობას იმედი ჰქონდა, რომ 21-ე საუკუნის მოსვლასთან ერთად, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების უზარმაზარი პოტენციალი მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის გაუმჯობესების გარანტიად მოგვევლინებოდა. უფრო მეტიც, ეს მძლავრი პოტენციალი ამომრავებდასწრაფად ცვალებად და ურთიერთდაკავშირებულ სამყაროს, სადაც საზოგადოებები და ერები მთელ მსოფლიოში გაიზიარებდნენ საყოველთაო სარგებელს (ეკონომიკური განვითარება, ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა) და წარმატებით გაუმკლავდებოდნენ საერთო რისკებს (პანდემიები, ქრონიკული არაგადამდები დაავადებები, გარემოს დაზიანება, ბირთვული იარაღი, კლიმატის ცვლილება). ამ კონტექსტში ეფექტური მმართველობა და კომუნიკაციები ქვაკუთხედი უნდა იყოს საზოგადოების ჯანმრთელობის გასაძლიერებლად მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის მიმართ არსებული მოლოდინების გამართლების უზრუნველსაყოფად.

თუმცა, ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც კი, მსოფლიოს ერთ-ერთ მეცნიერული და ტექნოლოგიური ძალების ცენტრ ქვეყანაში, კორონავირუსული დაავადების პანდემიის მიმართ განხორციელებულმა ქმედებებმა არ გაამართლა ეს იმედები და მოლოდინები. უფრო მეტიც, პანდემიამ გამოავლინა არსებითი ხარვეზები იმ ინსტიტუციონალურ სისტემებში, რომლებიც მიზნად ისახავს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების დაცვას და გამოყენებას სწორედ პირადი

და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ხელშეწყობის საქმეში. ამრიგად, პანდემია გახდა მკაფიო გამოწვევა მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მხარდამჭერი სისტემების გააზრებული გამოკვლევის, განმტკიცებისა და მოდერნიზაციისათვის. ისტორიამ ცხადყო, რომ ისეთი კრიზისები, როგორცაა ომები, სტიქიური უბედურებები და პანდემიები, შეიძლება გახდეს გადამწყვეტი მომენტი პროაქტიული ერთობლივი ქმედებებისათვის მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. მაგალითად, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომმა გააზრებამ და გაკვეთილებმა გამოიწვია იმ დროისათვის პროგრესული ინსტიტუტების შექმნა, როგორცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია (WHO) და დიდი ბრიტანეთის ჯანდაცვის ეროვნული სამსახურები. დღეს არსებული მდგომარეობა შესაძლებლობას გვაძლევს ვიფიქროთ და წარმოვიდგინოთ უკეთეს სამყაროზე COVID-19-ის პანდემიის ტრაგედიის მიღმა.

უზარმაზარი მეცნიერული და ტექნოლოგიური მიღწევების მიუხედავად, პანდემიაზე რეაგირებამ გამოავლინა დაუცველობა საზოგადოებაში და ნაკლოვანებები საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დაწესებულებების სამეცნიერო დამოუკიდებლობაში. ინტენსიურად ხორციელდებოდა თავდასხმები მეცნიერებისა და ექსპერტების მოსაზრებებზე, ხდებოდა საჯარო უწყებებში პარტიული პოლიტიკის შეჭრა, განსაკუთრებით დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრებში, არ არსებობდა ეროვნული კოორდინაცია. ეს საპატიო და სანდო საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დაწესებულებები გახდა პირდაპირი და სახიფათო პოლიტიკური ჩარევის სამიზნე, რაც ხშირად ახდენდა როგორც მეცნიერების, ისე ამ დაწესებულებების სამეცნიერო მიღწევებისა და დამოუკიდებლობის დისკრედიტაციას.

დამატებით პრობლემას წარმოადგენდა დეზინფორმაციის გავრცელება სოციალურ მედიაში, რამაც ასევე შეარყია საზოგადოების ნდობა მეცნიერებისა და ჯანდაცვის სფეროს კომუნიკაციისადმი. შემაშფოთებელია, რომ საზოგადოების დიდი ნაწილი მოწყვლადი აღმოჩნდა ამ მცდარი ინფორმაციის მიმართ. შესაძლო საფრთხის შესახებ მუდმივად ისმოდა გაფრთხილებები, რადგან აშშ-მ და სხვა ქვეყნებმა შექმნეს მეცნიერებაზე დაფუძნებული საზოგადოებრივი წესრიგი, თუმცა მოსახლეობის ფართო მეცნიერული განათლება იგნორირებული იყო და არის დღესაც.

შესაბამისი ინსტიტუტებისადმი საზოგადოების ნდობის გასაუმჯობესებლად საჭიროა საზოგადოებაში მეცნიერებისა და მეცნიერული მეთოდების ცოდნისა და გაცნობიერების გაძლიერება. მეცნიერებისადმი საზოგადოების ნდობას და სანდო წყაროებიდან ეფექტურ კომუნიკაციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ჯანმრთელობის ხელშეწყობისა და დაავადებების პრევენციის მიზნით განხორციელებულ, მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ საქმიანობაში. უფრო მყისიერი ზომების მიღებაა საჭირო საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დაწესებულებების მეცნიერული დამოუკიდებლობისა და ხმის დასაცავად. აღნიშნული საკითხის სამეცნიერო სფეროში და საზოგადოების ფართო ფენებში სიღრმისეულად გაცნობიერების ხელშეწყობის მიზნით, ქვემოთ მოცემულია კითხვები (და ზოგიერთი რეკომენდაცია), რომლებიც საჭიროებენ გააზრებულ და გულდასმით განხილვას. ამასთან, მნიშვნელოვანია პრიორიტეტების განსაზღვრა და ასევე იმის აღიარება, რომ ამ კითხვებზე ეფექტური მიდგომები შეიძლება მარტივი არ იყოს.

- მეცნიერებას გადამწყვეტი როლი აკისრია 21-ე საუკუნეში, მაგრამ აუცილებელია, ის

რაც მეცნიერებისაგან ისწავლება, გაიგოს და პატივი სცეს ფართო საზოგადოებამ, იმის აღიარებით, რომ არ არსებობს საკითხის უნივერსალური და ერთიანი გადაწყვეტილება. როგორ შეიძლება გაუმჯობესდეს საზოგადოებრივი კომუნიკაცია ისე, რომ მეცნიერების მიერ მხარდაჭერილი აქტივობები ოპტიმალურად და ეფექტურად განხორციელდეს? როგორ შეიძლება განათლების გაუმჯობესება, რათა ხელი შეუწყოს საზოგადოების მიერ მეცნიერებისა და მეცნიერული პრინციპების უფრო ღრმა გაგებასა და ცოდნის გაღრმავებას მეცნიერებისადმი საზოგადოების ნდობის გასაზრდელად?

- მეცნიერება მიზანმიმართულად განმეორებითი პროცესია და შეზღუდვები შეიძლება არსებობდეს საუკეთესო სამეცნიერო კვლევებშიც კი. მაგრამ არსებობს მეცნიერების ვალიდურობის მხარდამჭერი პროცესები, როგორცაა კვლევების თანმხლები მიმოხილვები და ექსპერტთა კომიტეტების რეკომენდაციები სიზუსტის დასადგენად და შესაბამისი ინტერპრეტირებისთვის. კვლევები, რომლებიც არაა მხარდაჭერილი მეცნიერ-ექსპერტების მიერ, სადაც არ არის განსაზღვრული შინაარსი ან მეთოდოლოგიურ სისუსტეები, არ განიხილება სამეცნიერო სფეროს მიერ. რიგ საკითხებში შეიძლება არსებობდეს ბუნდოვანება და მნიშვნელოვანია, რომ საზოგადოება ანალიზებდეს, რომ ცოდნა მუდმივად იცვლება და ახალი კითხვები ყოველთვის შეიძლება გაჩნდეს.
- საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა უმნიშვნელოვანესია საზოგადოების კეთილდღეობისთვის და საჭიროებს დაცვას პარტიული პოლიტიკის ინტერვენციებისაგან. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინსტიტუციების მრავალი ასპექტი გარდაუვლად პოლიტიკური ხასიათისაა, მისი წარმატება დამოკიდებულია ფართო არაპარტიულ მხარდაჭერასა და ვალდებულებებზე. დაფინანსების ნაკადებისა და მმართველობითი სტრუქტურის რომელი მოდელი შეიძლება დაეხმაროს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინსტიტუტების იზოლირებას პოლიტიკური ჩარევისაგან და მისცეს მათ მონაცემებისა და მეცნიერული მიღწევების გენერირებისა და გავრცელების საშუალება, რათა მაქსიმალურად ემსახუროს საზოგადოებას, მათ შორის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის საგანგებო სიტუაციების პროგნოზირებასა და მათზე რეაგირებას?
- მეცნიერებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ხარისხისა და ინტეგრირების დაცვა მოითხოვს შესაბამის დამოუკიდებელ ეროვნულ ინსტიტუტებს და მმართველობის მოდელს თანამედროვე გამოწვევების დასაძლევად. ასეთ მოდელს შეეძლება შექმნას ზედამხედველობის ორგანო, როგორცაა დამოუკიდებელი საკონსულტაციო საბჭო, რომელშიც შევლენ მეცნიერები და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ექსპერტები, ბიზნეს ლიდერები, აკადემიური ლიდერები, სამოქალაქო ორგანოების წარმომადგენლები და საზოგადოების წევრები.
- სამეცნიერო ორგანიზაციები უნდა იყოს თავისუფალი და შეუზღუდავი, რათა გააცნონ საზოგადოებას მეცნიერებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ სრული ინფორმაცია. სამეცნიერო ცენტრების ხელმძღვანელებმა და უფროსმა მეცნიერებმა უნდა მიაწოდონ საზოგადოებას მეცნიერული ინფორმაცია და მონაცემები ცენზურის გარეშე და შეეძლოთ მედიასთან ფაქტების განხილვა შეზღუდვების გარეშე. სამეცნიერო პუბლიკაციებმა უნდა შეინარჩუნონ დამოუკიდებლობა, ჰქონდეთ საკუთარი სარედაქციო საბჭო და არ დაექვემდებარონ პოლიტიკურ კონტროლს. რა მექანიზმებს შეუძლია ამ ფუნქციების დაცვა? შეუძლიათ თუ არა გამართულად მომუშავე მექანიზმებს, როგორცაა გადამოწმებული ინფორმაციის გამავრცელებლების დაცვა, უზრუნველყონ

საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სააგენტოები, ემსახურონ ხალხს, გაახმოვანონ მტკიცებულებებზე დაფუძნებული რეკომენდაციები და შეაფერხონ პოლიტიკის ხელისშემშლელი გავლენა?

- საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სისტემა, ორიენტირებული პრევენციაზე და პროაქტიულ ღონისძიებებზე, საუკეთესოდ იქნება აღჭურვილი პანდემიასთან გასამკლავებლად და ჯანმრთელობის სხვა მიმდინარე გამოწვევებზე რეაგირებისთვის. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ინსტიტუციების იმიჯი, რომლებიც ბოლო დრომდე აღიარებული იყვნენ როგორც მსოფლიო ლიდერები, შეარყია მზაობის ნაკლებობამ, არასწორმა კომუნიკაციამ, პოლიტიკურმა ინტერვენციებმა, არათანმიმდევრულმა და წინააღმდეგობრივმა გზავნილებმა და პანდემიის ან ჩვეულებრივ დროს ჯანდაცვის პოლიტიკის მოთხოვნების გასამკლავებლად არასაკმარისი რესურსების ქონამ.
- საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მრავალმხრივი თანამშრომლობის უზრუნველსაყოფად უმთავრესია უფრო დიდი საერთაშორისო ჩართულობა. ეს ნიშნავს მეცნიერებისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ურთიერთდაკავშირის გაზრდას საერთაშორისო ეკონომიკასთან და პოლიტიკასთან. ნაციონალისტური შეხედულებები და მიდგომები ზიანს აყენებს შეერთებული შტატებისა და სხვა ერების შესაძლებლობას ეფექტურად მოახდინონ კოორდინაცია პანდემიებზე რეაგირების საქმეში და ხელი შეუწყონ ჯანმრთელობის გაძლიერებას. სხვა ქვეყნების დახმარება გადამდები დაავადებების თავიდან აცილებისა და კონტროლის მიმართულებით და ჯანმრთელობის ხელშეწყობა არა მხოლოდ სარგებელს მოუტანს ამ ერებს, არამედ ხელს შეუწყობს ქვეყნების შიდა ჯანმრთელობის უსაფრთხოებას. როგორ შეიძლება გაძლიერდეს ტრანსნაციონალური არაპოლიტიკური კავშირები მეცნიერებაში და საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში გლობალური თანამშრომლობის ხელშესაწყობად?

არასწორი ნაბიჯები და არასწორი კომუნიკაცია, რამაც ხელი შეუშალა COVID-19 პანდემიაზე ეფექტურ რეაგირებას, გამოავლინა საზოგადოებრივი ჯანდაცვისა და სამეცნიერო დაწესებულებების მმართველობის სისტემების ხარვეზები გლობალურად. ჯანდაცვის ცნობილი საერთაშორისო და ლოკალური ორგანიზაციები ათეულობით წლების წინ შეიქმნა ჯანმრთელობის საფრთხის საპასუხოდ. როგორც არაერთხელ ითქვა, მსოფლიო დღეს გაცილებით პატარა ადგილია ვიდრე 100 წლის წინ და კლიმატის ცვლილება და პანდემიები მსოფლიო გლობალური პრობლემებია. ამიტომ ცნობილი ფედერალური ინსტიტუტების სტრუქტურისა და შესაძლებლობების გადახედვა უმნიშვნელოვანესია 21-ე საუკუნეში საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ოპტიმალურად დაცვისათვის. ყოველივე კი მოითხოვს მნიშვნელოვან ცვლილებებს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დაწესებულებების მმართველობის სტრუქტურებში და მეცნიერების და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მიმართ საზოგადოების ნდობის აღდგენას.

გამოყენებული რესურსები:

1. Preparing for the 21st Century: Technology and the Nation's Future. National Academies Press; 1997.
2. Nuzzo JB, Bell JA, Cameron EE. Suboptimal US response to COVID-19 despite robust capabilities and resources. JAMA. 2020;324(14):1391-1392.
3. Rasmussen SA, Ward JW, Goodman RA. Protecting the editorial independence of the CDC from politics. JAMA. 2020;324(17):1729-1730.
4. Webb Hooper M, Nápoles AM, Pérez-Stable EJ. COVID-19 and racial/ethnic disparities. JAMA. 2020;323(24):2466-

2467.

5. Sagan C, Druyan A. The Demon-Haunted World: Science as a Candle in the Dark. Random House; 1996.

6. <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2776207>

COVID-19 Pandemic as Opportunity for a Successful Science and Public Health Future

K. M. Venkat Narayan¹, James U. Quran², William H. Fogg³, Rollins School of Public Health and Medicine⁴ Emory University, Atlanta, USA⁵, Maia Vasadze⁶

¹doctor of medicine

²doctor of medicine

³Master of Public Health

⁶Free Academy of Tbilisi Assistant Professor, Translator maia.vasadze@freeacademy.edu.ge

Abstract

The ideas and opinions expressed in this article evolved through a series of focused meetings among the members of the National Academies of Sciences, Medicine, and Engineering (NASEM) at Emory University. Despite modern scientific and technological advances, the response to the COVID-19 pandemic has clearly exposed vulnerabilities in society and the shortcomings of public health institutions worldwide. The pandemic has become a challenge for healthcare organizations and agencies to address the identified deficiencies and develop strategies for a better and more secure future beyond the pandemic.

Keywords: Pandemic, Challenges, Opportunities, Public Health, Science, Scientific Independence, Communication, Global Cooperation